

بررسی راهکارهای جایگزین استفاده از اعتبارات اسنادی در شرایط تحریم

حمیدرضا اسماعیلی

دکترای حقوق خصوصی دانشگاه آزاد گرگان، گرگان، ایران.

Hamed.esmaeili.46@gmail.com

اسماعیل رضایی

دانشجوی دکترای حقوق خصوصی دانشگاه آزاد گرگان، گرگان، ایران.

Esmail.rezaei489@gmail.com

1

چکیده

تحریم های مالی شورای امنیت سازمان ملل علیه بانکهای ایرانی، در کنار تحریمهای یک جانبه آمریکا و اتحادیه اروپا که در برگیرنده تحریم اشخاص، شرکت ها، بانک ها و مسدود سازی دارایی ها و اموال آنها و نیز تحریم روابط مالی و انتقال وجه و غیره است، روند اعتبارات اسنادی را مختل می سازد. اعتبارات اسنادی به عنوان متداول ترین روش پرداخت در تجارت بین الملل با وساطت بانکها صورت می گیرد و مستلزم روابط بین بانکی می باشد. تحریم های اقتصادی شکل گرفته روابط بانکی ایران را به شدت محدود یا ممنوع نموده است و از این طریق به گونه ای مستقیم و غیر مستقیم، اعتبارات اسنادی را به طور جدی متأثر ساخته است. نداشتن پشتوانه بانکی محدودیت های جدی برای صاحبان صنعت، مدیران بازرگانی و دست اندرکاران واردات و صادرات کالا ایجاد کرده است. در فقدان پشتوانه بانکی، بازرگانان مجبور به مقابله از طریق گشایش اعتبار از طریق واسطه ها و دلان در کشورهای ثالث شدند. همچنین استفاده از روش هایی به جز اعتبارات اسنادی مانند پرداخت نقدی و امثال آن مطرح می شود که این امر افزایش هزینه و طولانی تر شدن روند پرداخت را در پی خواهد داشت.

واژگان کلیدی: اعتبارات اسنادی ، شرایط تحریم، بانک.

مقدمه

روش های پرداخت در تجارت بین الملل متنوع هستند، پاره ای از این روش ها ساده و همانند پرداخت ها در تجارت داخلی می باشند. این روش ها می توانند پرداخت با واریز مستقیم وجه به حساب فروشنده، پرداخت به وسیله چک یا برات باشد. طرفین زمانی از این روش ها در تجارت خارجی استفاده می کنند که به یکدیگر اعتماد کافی داشته باشند. البته طرفین در به کارگیری همین روش ها نیز ملاحظات مربوط به تجارت بین الملل را وارد می کنند. استفاده از این روش ها مشکلاتی را در پرداخت بوجود آورده است که ملاحظه این مشکلات باعث شد نوعی از روش های پرداخت در تجارت بین الملل ابداع شود که به آن وصول اسنادی می گویند. در وصول اسنادی در حقیقت بانک به وکالت از فروشنده اقدام به وصول ثمن از خریدار می کند. روش دیگر پرداخت که در تجارت بین الملل به حساب می آید روش اعتباری اسنادی است. مهمترین دلیل توسل به این روش عدم اعتماد به خریدار و توانایی مالی او و بانکهای کشور است. در روش اعتبار اسنادی خریدار ترتیب پرداخت را می دهد و از بانک خود می خواهد که اعتباری به نفع فروشنده باز کند و فروشنده بعد از اعتماد به گشایش اعتبار به نفع او به قرار داد فروش خود عمل می کند. اعتبار اسنادی برای فروش کالا در شرایط جنگی یا فروش کالاها به کشورهای بی ثبات جهان سومی ابداع شد. لیکن به مرور استفاده از آن متداول شد تا جایی که این روش را متداول ترین روش پرداخت در تجارت بین الملل دانسته اند. اعتبار اسنادی و وصول اسنادی دو روشی هستند که بانکها به شکل جدی در امر پرداخت ثمن مداخله می کنند. بانکها در این روش انواع خدمات بانکی را مثل اعطای وام، تضمین پرداخت، مبادله اطلاعات، تنزیل و ... را انجام می دهند.

2

گاهی کشورها توسط کشورهای ابرقدرت تحریم می شوند. اعمال تحریم های اقتصادی پس از جنگ جهانی اول به عنوان ابزاری قوی در سیاست خارجی کشورها مطرح شده است که به واقع هرگز بهترین روش حل و فصل مخاصمات بین المللی نبوده اما همیشه آخرین روش قبل از توسل به زور قلمداد شده است. شیوه اثر گذاری این نوع تحریم بر سیستم بانکی از دو طریق مستقیم و غیر مستقیم می باشد. در روش مستقیم عملیات ارزی بانک ها شامل چهار بخش اعتبارات اسنادی، ضمانتنامه های ارزی، حواله های ارزی و معاملات ارزی مورد تأثیر قرار می گیرد و در روش غیر مستقیم، مشتریان بانک ها از اثرات تحریم مانند نرخ ارز، قیمت کالاها و تجهیزات وارداتی و ... متاثر خواهند گردید که این امر به منزله افزایش هزینه تمام شده و حتی در برخی مواقع ممکن است طرح هایی که برای انجام آنها نیاز به منابع ارزی بالایی وجود دارد از اولویت خارج شده و دیگر توجیه اقتصادی خود را از دست بدهند. (شاکری، ۱۳۹۳)

روش تحقیق

مبحث اول: مفاهیم تحقیق

گفتار اول: مفهوم اعتبارات اسنادی

از اعتبارات اسنادی تعاریف گوناگونی بدست آمده است، در سال ۱۹۲۹ میلادی آقای والد مار هویدت یک وکیل دانمارکی در مقدمه کتاب خود درباره اعتبار اسنادی چنین می آورد: «اعتبار نامه روش خاصی از پرداخت است که در تجارت های کلان مورد استفاده

قرار می گیرد. کاملاً مشخص نیست که چگونه باید تعریف دقیقی از این مفهوم ارائه کرد. دریافت بازرگانان و بانکداران از مفهوم اعتبار اسنادی همچنان دارای نقاط مبهمی است و از آنجایی که عده ای تمایل به افزودن معانی جدید به آن دارند، این مفهوم مدام رو به تغییر است. متونی که به این موضوع پرداخته اند نیز چنان پراکنده اند که دستیابی به آنها حاصل چندانی ندارد. بنابراین ارائه تعریفی از این اصطلاح امکان پذیر نیست مگر اینکه این مفهوم با انجام یک مطالعه همه جانبه تجدید شود (لنگریج ۱۳۹۰). امروزه به تعریف جامعی از این مفهوم نزدیک شده ایم. اما هنوز نوعی عدم قطعیت محسوس است.

۱- اعتبار اسنادی تعهد بانک گشاینده اعتبار به پرداخت یا قبول پرداخت (در آینده) وجه اعتبار در مقابل ذینفع اعتبار است، مشروط به آنکه اعتبار شرایط مقررات مندرج در اعتبار اسنادی را رعایت و اسناد مقرر شده را در موعد مقرر ارائه داده باشد (زمانی فراهانی، ۱۳۸۵)

۲- اعتبار اسنادی تعهدی است غیر قابل برگشت که بانک گشاینده اعتبار آن را تضمین کرده تا در سررسید معین طبق شرایط اسنادی حمل مورد نیازی را که متقاضی اعتبار درخواست نموده است و مطالبات ذینفع را از طریق بانک های خود بپردازد. (علیزاده، ۱۳۹۵).

3

۳- اعتبار اسنادی تعهدی کتبی است که یک بانک (موسوم به بانک گشاینده بنا به درخواست و طبق دستورات خریداره در مورد پرداخت مبلغی معین ظرف مهلتی مقرر و در مقابل اسنادی مشخص به فروشنده می دهد. (خیری زاده، ۱۳۹۶). اما بهترین تعریف در ماده (۲) مقررات متحد الشكل اعتبار اسنادی اتاق بازرگانی نشریه شماره ۶۰۰ ارائه شده است ماده (۲) مجموعه عرفها و رویه های متحد الشكل اعتبار اسنادی (UCP)، اعتبار اسنادی را چنین تعریف می کند؛ « هر ترتیبی با هر نام و وصفی که به موجب آن یک بانک (بانک گشاینده اعتبار) بنا به درخواست و بر اساس دستورات یک مشتری (متقاضی گشاینده اعتبار) یا از جانب خود تعهد کند الف- مبلغی را در وجه یا به حواله کرد شخص ثالثی (ذینفع اعتبار) بپردازد یا اسناد تجاری (برات، بروات) صادره از سوی ذینفع اعتبار را قبول و پرداخت کند ب- به بانک دیگری اختیار دهد این پرداخت را صورت دهد یا اسناد تجاری (برات، بروات) صادره از سوی ذینفع را قبول و پرداخت کند ج- به بانک دیگری اختیار دهد اسناد تجاری (برات، بروات) صادره از سوی ذینفع را معامله و نقد نماید در مقابل سند « اسناد » مشخص شده، مشروط بر اینکه شروط و تعلیقات مقرر در اعتبار رعایت شده باشد. ماده ۵ که متحد الشكل تجارت آمریکا (UCC) اعتبار اسنادی را بعنوان « تعهدی قاطع از سوی گشاینده اعتبار در مقابل ذینفع به درخواست یا حساب متقاضی یا در مورد یم موسسه مالی و اعتباری راسا یا به حساب خود موسسه مبتنی بر پرداخت وجه یا تسلیم یک شی دارای ارزش در ازای اسنادی که ارائه گردد » تعریف می نماید. اعم از اینکه اعتبار اسنادی بعنوان التزام تعریف شود یا بعنوان تعهد به هر حال ناگزیریم این ابزار پرداخت را با اصطلاحات عام و کلی توصیف کنیم و در این باره افراد مختلف اصطلاحات گوناگونی را بکار گرفته اند. ما ترجیح می دهیم اعتبار اسنادی را با توجه به کارکرد و نقشی که ایفا می کند بعنوان وسیله ای تعریف نماییم که بنا به درخواست متقاضی از سوی گشاینده اعتبار به نفع ذینفع افتتاح می گردد و بر اساس آن گشاینده اعتبار تعهد می کند وجه برات یا مبلغ موضوع مطالبه را تادیه کند مشروط به اینکه شروط مقرر در اعتبار محرز گردد. (خیری زاده، ۱۳۹۵)

گفتار دوم: مفهوم تحریم و انواع آن

بند اول: مفهوم تحریم

الف- بررسی لغوی تحریم

تحریم در لغت، همان گونه که گفته شد به معنای ناروا داشتن، ناروا کردن و حرام کردن است (معین، ۱۳۹۴) همچنین به معنای منع و بازداشتن می باشد و اصطلاحاً در نوعی از الزامات شرعی به کار می رود که هدف آن، منع انسان از فعل یا ترک فعل است. (لنگرودی، ۱۳۹۵) تحریم ممکن است معادل یکی از مفاهیم زیر به کار رود: الف) فعالیتی اعتراضی در شکل خودداری از انجام یک کار که تحریم یا بایکوت^۱ نامید می شود؛ مانند تحریم انتخابات، تحریم بازی های المپیک. ب) اقدامی به عنوان نوعی جریمه که با هدف واداشتن تحریم شونده به اطاعت از قانون، تحت عنوان تحریم یا سانکسیون^۲ صورت می گیرد؛ مانند تحریم های اقتصادی علیه ایران. تحریم شامل هر عمل منفی یا پاسخ به عمل یا کنش در چارچوب کلان اهداف تحریم است. هنری بنین^۳ و رابرت گیلپین^۴ تحریم اقتصادی را دست کاری روابط اقتصادی به منظور دستیابی به اهداف سیاسی توصیف می کنند که یکی از طرف های رابطه، به منظور الزام و اجبار جامعه و حکومت طرف مقابل به تغییر سیاست یا حکومت خود، آن را تهدید به تنبیه اقتصادی می کند (لنگرودی، ۱۳۹۵). امروزه محققان علوم اجتماعی، به ویژه حقوق، علوم سیاسی، جامعه شناسی و روابط بین الملل، اصطلاح تحریم را برای توصیف صورتی از تعاملات و مناسبات بین گروه های اجتماعی با ملت ها و دولت ها به کار می برند.

ب- بررسی اصطلاحی تحریم

تحریم در اصطلاح حقوق بین الملل، ابزاری برای فشار بر کشور تهدیدکننده صلح و امنیت جهانی، جهت وادار کردن آن دولت به تبعیت از مقررات بین المللی است. تحریم ابزاری است که از آن به منظور نیل به اهداف مختلف چون بازدارندگی، پیروی از مقررات، تنبیه و غیره استفاده می شود این تحریم ها به تناسب ابزارهای مورد استفاده ممکن است اقتصادی، سیاسی، ارتباطی، نظامی، فناوری و ... باشند. کمسیون حقوق بین الملل، تحریم را اقدامی می داند که از سوی گروهی از دولت ها و یا در چارچوب یک سازمان بین المللی اعمال می گردد. تحریم اقدامی دسته جمعی و کیفری است که متقاضی اقدام های لازم دیپلماتیک اقتصادی یا نظامی در برابر دولتی است که بر خلاف اهداف پیش بینی شده در منشور ملل متحد رفتار کرده است. (عزیزنژاد و نورانی، ۱۳۹۱).

تحریم ها به عنوان ابزاری برای نیل به اهداف سیاست خارجی استفاده می شوند. به همین علت دولت آمریکا در پیشبرد سیاست خارجی خود به تحریم های روزافزون متوسل می شود. استفاده از تحریم، به عنوان یک ابزار به ظاهر غیرمسلحانه، در دهه های اخیر رشد روزافزون داشته است، به گونه ای که برخی، تحریم را به عنوان یکی از واقعیت های زندگی امروز، قلمداد کرده اند. از این رو، تحریم به یکی از مهم ترین موضوعات دوران معاصر تبدیل شده است.

1. Boycott

2. Sanction

3. Henry Benin

4. Robert Gilpin

تحریم که یک ابزار دیپلماسی بازدارنده و راهبردی مؤثر و قهرآمیز به شمار می‌رود (زهرایی، ۱۳۷۶: ۲۰). در حوزه مطالعات بین‌الملل به امتناعی نظام یافته از برقراری روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی یا نظامی اطلاق می‌گردد (حدادی، ۱۳۸۳).

تحریم‌ها به عنوان آخرین گام، قبل از اقدام نظامی مطرح می‌شوند و اصطلاحاً گفته می‌شود که در منطقه خاکستری بین دیپلماسی و جنگ قرار دارند و معمولاً علیه دولت‌ها اعمال می‌شود در این حالت، دولت تحریم‌کننده را دولت آغازگر و دولت تحریم شونده را دولت هدف می‌نامند. با این وجود، در سال‌های اخیر، جهان شاهد پیدایش و گسترش سریع کاربرد تحریم علیه افراد و سازمان‌های غیردولتی^۵ بوده است. هافبائر و جفری اسکات^۶، تحریم‌های اقتصادی را به معنی توقف عمدی یا تهدید به توقف روابط معمول تجاری یا مالی از سوی یک دولت می‌دانند. تحریم از نظر کارتر، اقدامات زورمندانه‌ای علیه یک یا چند کشور برای ایجاد تغییر در سیاست‌ها یا نشان دادن ایده‌های یک کشور در مقابل سیاست‌های کشورهای دیگر است. تحریم اقتصادی را به معنای تدابیر قهرآمیز اقتصادی علیه یک یا چند کشور برای ایجاد تغییر در سیاست‌های آن کشور است و یا دست کم بازگو کننده‌ی نظر یک کشور درباره‌ی این قبیل سیاست‌ها است.

به طور کلی تحریم ممکن است یک یا چند هدف زیر را دنبال کنند:

۱- تغییر رفتار دولت، فرد یا سازمان هدف.

۲- ایجاد تغییر در نظام سیاسی یک کشور.

۳- هشدار جهت عدم اتخاذ برخی سیاست‌ها در آینده. (خرازی، ۱۳۷۴)

۴- تنبیه کشور خاطی و واداشتن آن به رعایت هنجارها و مقررات بین‌المللی. (ظریف و میرزایی، ۱۳۸۱)

۵- ارتقای صلح و امنیت بین‌المللی. (خضری، ۱۳۹۵)

بر مبنای این اهداف، تحریم‌ها انواع گوناگون اقدامات از تعلیق روابط سیاسی تا تحریم تسلیحاتی را در بر می‌گیرند.

بند دوم: انواع تحریم

تحریم را می‌توان از زوایای مختلف از جمله ابعاد زیر به سه دسته تقسیم کرد: ۱- حدود تحریم؛ ۲- تعداد تحریم‌کننده؛ ۳- حوزه تحریم یعنی اقتصادی یا غیراقتصادی. تحریم از لحاظ حدود، به سه نوع تحریم محدود، متوسط و جامع، تقسیم می‌شود. محدود که شامل تحریم‌های جزئی مالی، صادراتی، وارداتی، فرهنگی و مسافرتی، مانند کاهش یا لغو مساعدت مالی و اعمال محدودیت بر فروش سلاح و برخی فناوری‌های حساس است. متوسط که کلی‌تر از مورد قبل است. جامع که شامل تحریم‌های گسترده مالی و تجاری و ... مثل تحریم علیه عراق و صربستان است. از لحاظ تعداد کشورهای تحریم‌کننده، تحریم به دو نوع یک‌جانبه (از طرف یک کشور

⁵. Non-governmental organizations

⁶. Huff berry and Jeffrey Scott

علیه کشور هدف مانند تحریم های یک جانبه آمریکا علیه ایران) و چندجانبه (بیش از یک کشور آن را اعمال می کنند مانند تحریم های شورای امنیت و اتحادیه اروپا) تقسیم می شود. طبیعی است که تحریم چندجانبه، بار مالی و تجاری شدیدی را به کشور هدف برای تغییر سیاست مورد اعتراض وارد می سازد. چراکه کشور هدف، امکان یافتن جانشین و جایگزین را برای کم کردن زیان اقتصادی و ... ندارد و بخش بزرگی از تولید ناخالص ملی کشور تحریم شونده، به واسطه نیاز به مراودات تجاری و سرمایه گذاری بین المللی^۷ تحت تأثیر تحریم واقع خواهد شد.

تحریم اقتصادی، را می توان از نظر اقتصاد و از نظر حقوقی تعریف نمود. از منظر اقتصادی تحریم اقتصادی به معنای مجازات یا دست کاری در روابط و همکاری های اقتصادی به منظور تأمین اهداف سیاسی می باشد (یاوری، ۱۳۸۹). اما از منظر حقوقی برخی تحریم اقتصادی را مجموعه اقداماتی که یک یا چند بازیگر بین المللی علیه یک یا چند بازیگر دیگر در جهت تنبیه طرف مقابل از طریق محروم کردن آن از اموری که برای آن ارزشمند است یا اجبار طرف به رعایت برخی ارزش ها که نسبت به طرف مقابل مهم است یا هر دو، دانسته اند (ظریف و میرزایی، ۱۳۸۱).

اما تعریفی که به نظر کامل تر می رسد تعریفی است که تحریم اقتصادی را اقدامی غیر نظامی که بر انتقال کالا، خدمات و به یک کشور خاص، تأثیر نامطلوبی می گذارد و هدف از اعمال آن، تنبیه و مجازات و یا وادار ساختن آن کشور به تطبیق خود با هدف های دولت تحریم کننده ویا بیان ناخرسندی تحریم کننده از اقدام ها و رفتارهای آن کشور می باشد بیان نموده است

چنانکه ملاحظه می شود در تعریف مذکور، بر غیر نظامی بودن اقدام کشور تحریم کننده جهت خارج نمودن درگیری های مسلحانه از شمول تعریف، تأکید شده است. تعریف مذکور، متضمن هدف کشور تحریم کننده که همانا تغییر رفتار کشور تحریم شونده است نیز می باشد. در واقع به طور خلاصه، تحریم اقتصادی، عبارت است از قطع یا محدود نمودن مبادلات کالا، خدمات و سرمایه بین دو کشور تحریم کننده و تحریم شونده به منظور تأثیر بر رفتار تحریم شونده است.

تحریم غیراقتصادی نیز که معمولاً قبل از تحریم اقتصادی آغاز می شود و هدف آن، ترغیب کشور هدف به تغییر سیاست مورد نظر است، بسته به نوع کشور و شرایط موضوع، متفاوت است و مواردی از قبیل موضوعات زیر را در برمی گیرد: ۱- خودداری از اعطای ویزا، ۲- کاهش سطح نمایندگی سیاسی، ۳- جلوگیری از حضور کشور هدف در سازمان بین المللی^۸، ۴- مخالفت با میزبانی کشور هدف برای اجلاس بین المللی.

6

1. International Investment
1. International Organization

مبحث دوم: مبانی نظری تحقیق

گفتار اول: اصول حاکم بر اعتبارات اسنادی

در حقوق اعتبارات اسنادی، استاد، اعمال و تعهدات لازم و ایجاد شونده یا تحقق یابنده برخوردار از ویژگی ها و مکانیسم اختصاصی می باشند که می بایست ابتدا در فرایند حقوق منتخب حاکم بر آنها ملاحظه شود. حقوق مربوط به اعتبارات اسنادی مبتنی بر دو اصل است که عبارتند از:

۱- اصل استقلال اسنادی

۲- اصل انطباق دقیق استاد با شروط اعتبار (نظریه رعایت دقیق مفاد اسناد) بر مبنای استقلال اعتبار اسنادی، قرارداد مینایی فروش یا دیگر معاملات منفک و مستقل است، بانکی که اعتبار اسنادی را به جریان می اندازد و فقط با یک مسئله سروکار دارد و آن این است: آیا اسنادی که بوسیله فروشنده تسلیم می شوند با استادی که دستورات خریدار مشخص می شود مطابقت دارد یا نه؟! بنابر این معامله اعتبار اسنادی، نوعی معامله اسناد است اینکه آیا قرارداد مینایی راجع به فروش الوار، نفت، ماشین آلات یا مربوط به معامله ی دیگری است به بانک ارتباطی ندارد. تنها موردی که استثنا بانک باید از پرداخت بر مبنای اعتبار امتناع کند وقتی است که اثبات این امر بانک را امتناع کند که اسناد بر حسب ظاهر صحیح، در واقع تقلبی هستند و ذینفع «فروشنده» در تقلب سهمیم بوده است. (امام، ۱۳۹۴)

بند اول: اصل استقلال اعتبارات اسنادی

اصل استقلال، سنگ زیرین حقوق اعتبارات اسنادی را تشکیل می دهد مطابق این اصل، تعهد گشاینده اعتبار اسنادی مبنی بر پرداخت وجه برات صادره از سوی ذینفع یا مطالبه ای که از سوی ذینفع صورت می گیرد، کاملاً جدا و متمایز از سایر معاملات مرتبط - معاملات پایه بین متقاضی اعتبار ذینفع و قرارداد تقاضای اعتبار فی مابین متقاضی اعتبار و گشاینده اعتبار است گشاینده اعتبار باید تعهدی را که بر اساس اعتبار اسنادی و در قبال ذینفع بر عهده دارد، ایفا کند، قطع نظر از هرگونه اختلاف یا دعوی که در خصوص معامله پایه یا قرارداد تقاضای اعتبار ممکن است مطرح باشد، مگر اینکه تقلبی در معامله محرز شود، اصل استقلال اعتبار اسنادی سال های مدیدی است که در رویه قضایی بسیاری از کشور ها به رسمیت شناخته شده و در ماده ۴ و ۳ UCP نیز مورد تصریح قرار گرفته است (UCP600) ماده (۳) UCP با تاکید بر جدایی اعتبار اسنادی از سایر معاملات مقرر می نماید الف - اعتبار اسنادی بر حسب ماهیت خود معامله ای مستقل از قرارداد بیع یا قراردادهای دیگری است که اعتبار اسنادی مبتنی بر آن است و بانک به هیچ وجه به آن قرارداد ارتباط با التزامی ندارد، حتی اگر به آن قرارداد در اعتبار هرگونه اشاره ای شده باشد. در نتیجه تعهد بانک به پرداخت، قبول یا پرداخت برات یا معامله برات و یا اجرای هر تعهد دیگری ناشی از اعتبار ارتباطی به دعاوی یا ایرادات و دفاعیات که متقاضی اعتبار در اثر روابط خود به بانک گشاینده یا ذینفع مطرح می کند نخواهد داشت. ب- ذینفع اعتبار به هیچ صورت نمی تواند از روابط قراردادی موجود بین بانکها یا بین متقاضی اعتبار و بانک گشاینده استفاده کند

ماده (۴) UCP با تاکید بر گردش کاغذی یا ماهیت اسنادی اعتبار نامه مقرر می دارد: در عملیات اعتبار اسنادی کلیه طرفین با استاد ارتباط و سروکار دارند، و نه با کالا و خدمات اجرای تعهداتی که اسناد به آنها ارتباط دارد. بنابراین در یک معامله اعتبار اسنادی، توجه به گشاینده اعتبار صرفا به این امر معطوف است که آیا اسناد ارائه شده از سوی ذینفع بر حسب ظاهر با شروط مقرر در اعتبار اسنادی انطباق دارد یا خیر؟ گشاینده اعتبار حق دارد برای کل وجوهی که پرداخته به متقاضی اعتبار رجوع کند ولو آنکه اسناد معمول از کار در آیند یا حاوی اظهارات مزورانه باشد مشروط به اینکه گشاینده اعتبار وجه را با حسن نیت و در مقابل اسنادی که بر حسب ظاهر مرتب و منطبق است، پرداخته باشد. ماده ۱۵ UCP متضمن این نکته است که مقرر می دارد: بانک هیچ مسئولیتی در قبال شکل، کفایت صحت، اصالت، تزویر با اثر حقوقی هیچ سند یا شروط عام و یا خاصی که در سند گنجانده شده با به سند اضافه می گردد، بر عهده نمی گیرد و بانک هیچ مسئولیت یا تعهدی در خصوص اوصاف، کیفیت، وزن، کنیت، وضعیت ظاهری، بسته بندی، تحویل، ارزش یا وجود کالا که در سند بیان شده، و هیچ تعهد یا مسئولیتی در خصوص حسن نیت با افعال یا ترک افعال، عملکرد یا اعتبار ارسال کنندگان، متصدیان حمل، واسطه حمل و نقل، بیمه گران کالا یا هر شخص دیگری بر عهده نمی گیرد تنها تکلیف گشاینده در مقابل متقاضی اعتبار این است که برای اطمینان از اینکه اسناد مطابق با شروط تعلیقات اعتبار نامه هستند، مراقبت معقولی را بعمل آورد، حتی در صورتی که معامله پایه فسخ شده یا متقاضی اعتبار ورشکسته شده باشد، گشاینده ملزم است وجه را بپردازد مشروط بر اینکه اسناد ارائه شده منطبق با اعتبار باشد. اصل استقلال اعتبار همانند خود اعتبار اسنادی بواسطه عرف و عادت تجاری پدید آمده است. گشاینندگان اعتبارات اسنادی بانکداران هستند نه تجار، بانکداران در امر بانکداری متخصص اند و بیشتر کارشناسان نوشتن و کار بر روی کاغذ است. بدیهی است اگر بانکداران ملزم باشند به وقایع خارج از کسب و کار عادی شان رسیدگی و آن وقایع را احراز نمایند نخواهند توانست به نحو مناسبی عمل کنند، گذشته از این در یک معامله اعتبار اسنادی، گشاینده تسلط و کنترلی بر معامله پایه یا عمل انتخاب ذینفع که توسط متقاضی اعتبار صورت می گیرد، ندارد بنابر این گشاینده اعتبار راه تنها می توان ملزم دانست که اسناد را بررسی کند، نه کالا یا خدمات را اعتبار اسنادی صرفا می تواند یک ابزار استاد محور بوده که گردش آن باید وابسته به آنچه از ظاهر اوراق مشاهده می شود، باشد نه وابسته به وقایع خارج از اسناد. کنترل کنندگان استاد صلاحیت دارند که انطباق ظاهری استاد را بررسی کنند، اما در موقعیتی نیستند که در خصوص انطباق مفاد اسناد با وقایع خارجی اتخاذ تصمیم کنند و حقوق آنها را از چنی تکلیفی معاف داشته است. چنانچه بانک ملزم باشد به وقایع ماورای سند توجه کند مکانیسم اعتبار اسنادی فرو خواهد پاشید. از منظر ذینفع اعتباره اصل استقلال خطر عدم پرداخت مبلغ اعتبار به علت طرح ایرادات و دفاعیاتی از سوی متقاضی، از قبیل ادعای نقض تعهد را کاهش می دهد (زمانی فراهانی، ۱۳۸۵).

بند دوم: اصل انطباق دقیق اسناد با شروط اعتبار (نظریه رعایت دقیق مفاد اسناد)

این اصل یکی دیگر از اصول بنیادین حقوق اعتبار اسنادی است. مطابق این اصل هریک از طرفین معامله اعتبار اسنادی که بخواهد مبلغ اعتبار را دریافت کند ملزم است اسناد منطبق با اعتبار ارائه نماید. برای مثال در عملیاتی که یک بانک تایید کننده اعتبار نیز در آن دخالت دارد ذینفع می تواند استاد را به بانک ارائه و تسلیم نماید. بانک تایید کننده آن اسناد را به بانک گشاینده اعتبار ارائه کرده و بانک گشایش کننده اعتبار آنها را به متقاضی اعتبار تسلیم می کند در این زنجیره ارائه اسناد در هر مرحله استاد ارائه شده

باید بر حسب ظاهر با شروط و تعلیقات اعتبار نامه دقیقا منطبق باشد، ارائه استاد معادل حتی اگر از حیث ارزش برابر یا بالاتر از استاد مقرر باشد، کفایت نمی کند و ارائه اسناد باید دقیقا به شیوه و در محدوده زمانی تعیین شده در اعتبار بعمل آید. ماده ۱۳UCP به این موضوع اشاره دارد.

این اصل به صراحت در ماده ۵ کد متحد الشكل تجارت مقرر شده، که مقرر می دارد: گشاینده در مقابل استادی مبلغ اعتبار را خواهد پرداخت که بر حسب ظاهر دقیقا منطبق بر شروط و تعلیقات اعتبار نامه باشد. گشاینده مبلغ اعتبار را در مقابل استادی که چنین به نظر نرسند نخواهد پرداخت بعضی اوقات که بازار در حال سقوط است خریدار به راحتی وسوسه می شود تا استادی که بانک پذیرفته است بر مبنای این که دقیقا با مفاد اعتبار اسنادی مطابقت ندارند رد کند، علاوه بر این بانک با مسائل مالی سروکار دارد نه با کالاها، معمولا دارای اطلاعات تخصصی درباره رویه های یک تجارت خاص نیست، اگر اسنادی که ارائه می شود دقیقا با شرایط اعتبار اسنادی مطابقت نداشته باشند و بانک از قبول آن امتناع کند فروشنده باید فوراً با خریدار خارجی اش تماس بگیرد و از او تقاضا کند تا به بانک دستور دهد، استاد را آنگونه که به بانک ارائه شده اند، بپذیرد خودداری بانک از فاصله گرفتن از درخواست دستور دهنده، حتی در موضوعی و به ظاهر بی اهمیت که در دستورات یا در عرف روش یکنواخت اعتبارات اسنادی، هنگامی که قابل اعمال باشد، نیز ضمانت اجرایی برای آن تعیین نشده است. در موردی که یک بانک به موجب اعتبار اسنادی تایید شده مبادرت به پرداخت کند، هرچند که اسناد ارائه شده، معیوب و ناقص هستند اگر طرف اصیل بسته به مورد خواه بانک گشاینده اعتبار باشد، خواه خریداری پرداخت غیر مجاز را تصویب کرده باشد، حق امتناع از بازپرداخت مبالغ پرداختی به گشاینده ی اعتبار را از دست خواهد داد. با تحلیل دعوای اکوتیل تراست (۱۹۲۶) مفهوم اصل انطباق دقیق آشکار تر می شود، در این دعوا خریدار دانه های وانیل را از فروشنده ای در «بارتاویا» اکنون «جاکارتا» خریداری کرده و به پرداخت وجه اعتبار از طریق اعتبار اسنادی توافق می کند. پس از انعقاد قرارداد بیع، خریدار به بانک گشاینده دستور می دهد اعتبار اسنادی تایید شده ای را به نفع فروشنده گشایش کرده و وجه اعتبار را در مقابل ارائه استاد معین، از جمله گواهی کیفیت که از سوی کارشناس صادر شده باشد، پرداخت نماید، اما بانک به اشتباه به فروشنده ابلاغ می کند که وجه اعتبار در مقابل ارائه گواهی کیفیت، که از سوی کارشناس صادر شده باشد، قابل پرداخت است. فروشنده (ذینفع اعتبار) بطور متقلبانه، آشغال هایی که تنها یک درصد آنها دانه های وانیل بوده را ارسال نموده و گواهی کیفیت صادره از سوی یک کارشناس را جهت دریافت وجه اعتبار به بانک ارائه می دهد، بانک اسناد ارائه شده از سوی ذینفع را پذیرفته، وجه اعتبار را به وی پرداخت می کند، بانک پس از پرداخت وجه اعتبار، جهت بازپرداخت وجوه به متقاضی (خریدار) مراجعه می کند اما متقاضی به دلیل عدم انطباق اسناد را نپذیرفته و از بازپرداخت وجه اعتبار امتناع می کند، با اقامه ی دعوای بانک علیه متقاضی مجلس اعیان انگلستان دعوای مطروحه از سوی بانک خواهان را مردود می نماید، زیرا متقاضی به بانک دستور داده وجه اعتبار را در مقابل گواهی کیفیت صادره از سوی کارشناسان پرداخت نماید اما بانک بر خلاف این دستور وجه اعتبار را بر اساس گواهی کیفیت صادره از سوی یک کارشناس «به جای حداقل دو کارشناس» به ذینفع پرداخت نموده است. در این دعوا بانک با پرداخت وجه اعتبار در برابر اسناد غیر منطبق، حق مطالبه ی وجه پرداختی را از دست داده است رای مذکور، مویدی بر لزوم رعایت اصل انطباق دقیق استاد از سوی بانکها می باشد. در رعایت این اصل نباید برای بانکها مسئولیتی فراتر از بررسی و احراز مطابقت

ظاهری استاد با شروط مقرر در اعتبار نامه قائل شد. (زمانی فراهانی، ۱۳۸۶) این اصل علاوه بر رویه قضایی دادگاه های انگلستان و ایالات متحده آمریکا در مقررات متحد الشكل اعتبارات اسنادی نیز به رسمیت شناخته شده است «UCP600 ارائه تطابق» را ارائه ای دانسته است که با مفاد شرایط اعتبار مواد معمول این مقررات (UCP) و استانداردهای بین المللی عملیات بانکی مطابقت داشته باشد. در مجموع اصل انطباق دقیق استاد، برای حمایت از متقاضی اعتبار طراحی شده است رعایت این اصل از سوی بانک پرداخت کننده وجه اعتبار به میزان قابل توجهی امکان عدم اجرا و اجرای ناقص تعهدات ناشی از قرارداد مبنای اعتبار اسنادی را کاهش می دهد. با اجرای این اصل متقاضی اطمینان خاطر پیدا می کند که وجه اعتبار در مقابل استادی پرداخت شده که بیانگر اجرای تعهدات ناشی از قرارداد پایه بوده و خود او ارائه ی این اسناد را برای پرداخت ضروری دانسته است همچنین این اصل از بانکهای دخیل در عملیات اعتبارات اسنادی طی حمایت کرده و آنها را از داورهای سلیقه ای در خصوص اسناد ارائه شده رها کرده و در صورت تطابق ظاهری استاد با شروط مندرج در قرارداد اعتبار اسنادی بانکها را از مسئولیت مبرا می داند. (خیری زاده، ۱۳۹۶)

گفتار دوم: تاریخچه تحریم

در این گفتار به طور مختصر به بررسی تحریمها در سه دوره زمانی، یعنی قبل از تأسیس جامعه ملل، مقارن تشکیل جامعه ملل و دوره سازمان ملل متحد می پردازیم.

بند اول: قبل از تشکیل جامعه ملل

استفاده از تحریم به عنوان ابزار جنگی و شیوه ای برای به زانو درآوردن دشمن از دیرباز مطرح بوده است. در روم باستان استفاده از تحریم به صورت تحریم آب و آتش بر دشمن رواج داشته است. مشهورترین نمونه ای که در خصوص تحریم در یونان باستان قابل ذکر است، حکم پرسل در سال ۴۳۲ قبل از میلاد است. این حکم ورود محصولات از (مگارا^۱) به بازار یونان به خاطر تجاوزات سرزمینی این دولت شهر و نیز تجاوز ناموسی به سه زن شهروند آتنی ممنوع کرده است (براتی، ۱۳۷۴).

همچنین پیش از آن نیز اولین قومی که مبادرت به تحریم اقوام دیگر نمود قوم یهود بوده است. قبل از میلاد، تحریم را علیه فرقه های درونی خود و سپس علیه فلسطینی ها اعمال نموده است. تا آنجا که از تاریخ برمی آید، تحریم در چین باستان نیز ریشه داشته است. تحریم های چین به دو شاخه داخلی و خارجی تقسیم می شوند. در بعد داخلی در درون حکومت سلسله چو (۲۲۱ تا ۲۲۲ قبل از میلاد) و در روابط دولت مرکزی یا حکومت دست نشانده به عنوان ابزار مؤثر مورد استفاده قرار می گرفت. ساختار نظام در این دوران که سلسله مراتبی بود، باعث وابستگی شدید اربابان فئودال به پادشاه (چو) گردید. مشکلات مربوط به حمل و نقل و ارتباطات و گسترش دستگاه های اداری در واحدهای فئودالی این وابستگی را تشدید می کرد. پادشاهی چو با استفاده از این وابستگی شدید اقدام به وضع محدودیتها و مجازاتها اقتصادی و تجاری در خصوص واحدهای خاطی می کرد و همین یکی از آشکارترین شاخص های قدرت دولت محسوب می شد.

1. Megara

در یونان باستان که دولت شهر شکل عمده سازمان سیاسی در سراسر این منطقه را تشکیل می داد. استفاده از ابزار اقتصادی در جهت رسیدن به اهداف مورد نظر شایع بود. در زمان جنگ های پلوپونزی^{۱۰}، بازرگانان به طور مستقل کار نمی کردند بلکه برای کسب حمایت و دسترسی به منابع، مواد خام و بازارهای جدید، به حکومت متکی بودند. همزمان بسیاری از حکومت ها، تجارت را برای تهیه وسایل نظامی به خدمت می گرفتند و از بازرگانان خود به عنوان عاملی که از طریق آنان می توانستند با تهدید و تحریم و محاصره اقتصادی، به دولت شهرهای دیگر فشار دیپلماتیک وارد آورند، استفاده می کردند.

در سطح روابط دولت ها، اولین بار دولت چین بود که تحریم را علیه دیگر دولت ها از جمله ژاپن و ایالات متحده اعمال کرد و بین سال ۱۹۰۹ تا سیزده سال بعد قریب یازده مورد دست به اعمال تحریم زد. در تاریخ ایالات متحده آمریکا، تحریم از قرن هیجدهم به بعد بارها اعمال شده است. ساکنان مهاجر مستعمره بریتانیا در اعتراض به قانون درآمد^{۱۱} ۱۷۶۴، قانون شکر^{۱۲} ۱۷۶۴، قانون تمبر^{۱۳} ۱۷۶۵ پارلمان بریتانیا، کالاهای انگلیسی را تحریم کردند که در نهایت به انقلاب آمریکا منجر شد. نمونه های تحریم در تاریخ آمریکا از ابتدای استقلال تاکنون بسیار است. استفاده از تحریم در روابط اقتصادی دو جانبه کشورها به عنوان ابزار مؤثر سیاست خارجی نیز دارای سابقه ای دیرینه می باشد.

11

پیش از تشکیل جامعه ملل استفاده از تحریم بیشتر در جهت تضعیف کشور در حال جنگ و یا قبل از جنگ و نیز تأثیر گذاشتن بر سرنوشت جنگ اعمال می گردید. ذکر این نکته لازم است که بدانیم پس از پایان جنگ های استقلال طلبانه، آمریکا در معاهده ای که با کشور انگلستان به امضاء رسانید، استفاده از حربه تحریم را به عنوان یک عمل غیر انسانی تلقی نمود، و استفاده از آن را تحت هر شرایط و اوضاع و احوالی برخلاف مصالح و منافع بشری برشمرد و آن را محکوم کرد. با این حال تاریخ حکایت از آن دارد که این کشور به ویژه پس از جنگ جهانی دوم تاکنون مکرراً از این اهرم استفاده نموده است.

بند دوم: بعد از تشکیل جامعه ملل (قبل از سال ۱۹۴۵)

تشکیل جامعه ملل بعد از جنگ جهانی اول، براساس پیش بینی بنیان گذاران این سازمان، تحریم ها به عنوان بخشی از نظام امنیت دسته جمعی برای حفظ صلح و امنیت بین المللی و مقابله با جنگ افروزان در میثاق جامعه ملل گنجانده شد. در واقع با تأسیس جامعه ملل امکان اعمال تحریم توسط یک سازمان بین المللی در قرن بیستم فراهم گردید. به طوری که با توسعه و پیشرفت روزافزون حقوق بین المللی عمومی ضرورت انتقال تدریجی صلاحیت توسل به مجازات اقتصادی از جمله قطع روابط تجاری و مجازات نظامی علیه دولتی که تعهدات ناشی از میثاق را نقض می کرد پیش بینی شد (ممتاز، ۱۳۹۲).

برطبق ماده ۱۶ میثاق چنانچه عضوی مرتکب نقض مقررات میثاق می شد، خودبه خود به عنوان کشوری که علیه سایر اعضای جامعه ملل مبادرت به جنگ نموده باشد شناخته می شد و هر یک از اعضای جامعه ملل موظف بودند که بی درنگ روابط خود را با دولت

10. Peloponnesian Wars

11. Revenue Act

12. Sugar Act

13. Stamp Act

خطا کار قطع کنند. از ابتدای جامعه ملل امید زیادی به توفیق تحریم های بین المللی بود. ویلسون^{۱۴} رئیس جمهور وقت آمریکا که یکی از طرفداران سرسخت جامعه ملل بود بر این نکته تأکید داشت که حتماً باید از تحریم اقتصادی و قطع روابط تجاری و مالی به عنوان سلاحی در برابر دولتی که میثاق را نقض می کند و بدون در نظر گرفتن ترتیبات مندرج در میثاق به زور متوسل شود، استفاده شود (شایگان، ۱۳۹۲).

ویلسون طی یک سخنرانی در سال ۱۹۱۹ اعتقاد خود را در مورد تحریم های اقتصادی این گونه بیان می کند، (این راه حل اقتصادی، صلح آمیز آرام و مرگبار را بکار بگیرید که دیگر نیازی به زور نخواهد بود، راه حل وحشتناکی است. تحریم های اقتصادی بر زندگی مردم در خارج از کشور هدف تأثیری ندارد، اما فشاری وارد خواهد آورد که به عقیده من هیچ ملتی در زمان معاصر تاب مقاومت در برابر آن را ندارد (شایگان، ۱۳۹۲). در جنگ جهانی دوم جامعه بین المللی شاهد این واقعیت بود که در مواردی این سلاح-سلاحی که ویلسون آن را به عنوان سلاح هولناک یاد می کند- از خیلی سلاح های آتشین هم خطرناک تر است (ممتاز، ۱۳۹۴).

محدود بودن تعداد اعضای جامعه ملل و خصوصاً عدم حضور ایالات متحده موجب شد که تحریم های جامعه ملل در مقابل قدرتهای بزرگ اوایل قرن بیستم کارایی نداشته و اثرات کمتری را در روابط اقتصادی کشورها بر جای گذارد. (برای مثال واکنش ضعیف جامعه ملل در قبال حمله ایتالیا علیه اتیوپی و... در رکود جامعه ملل سرعت بخشید). بطوری که نهایتاً در سال ۱۹۳۹ جامعه ملل عملاً در حفظ صلح ناکام ماند و با شروع جنگ جهانی دوم و گسترش آن بر بخش اعظمی از جهان، عمر جامعه ملل نیز به پایان رسید (داکسی، ۱۳۹۰).

بند سوم: تحریم بین المللی در زمان جامعه ملل

پس از عدم کارایی و نهایتاً انحلال جامعه ملل که با جنگ جهانی دوم همراه شده بود تشکیل سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ و به دنبال آن با لازم اجرا شدن منشور ملل متحد ابزارهای جدیدتری برای اعمال تحریم ها فراهم آمد. از آن جا که هماهنگی سیاست ابرقدرت ها عامل مهمی در پیروزی آنان در جنگ جهانی اول بود، منطبق حکم می کرد که بعد از جنگ نیز از همین ره یافت برای حفظ صلح استفاده شود. با این ملاحظه منشور ملل متحد در دوم ژوئن ۱۹۴۵ به امضاء رسید. منشور نیز مثل میثاق جامعه ملل متحد که اساساً منعکس کننده سیاست قدرتهای بزرگ بود، به گونه ای تدوین شده بود که تا حدود زیادی منافع قدرتهای بزرگ را تأمین کند. پنج کشور قدرتمند به عنوان اعضای اصلی شورای امنیت این اختیار را یافتند که از طرف دیگر اعضا تصمیم بگیرند. اعضای دائم می بایست تعیین کنند که تحریم ها در چه زمان و چگونه اعمال شود. توانایی تحمیل تحریم مستقیماً در منشور ملل متحد به عنوان یک ابزار محوری که به وسیله آن سازمان و (ملل متحد) می تواند عکس العملی به تهاجم نظامی یا نقض دیگر مفاد منشور نشان دهند تعبیه شد (زهرانی، ۱۳۹۳). در منشور از عبارت تحریم استفاده نشده است اما در مقررات آن از اجرای اقداماتی یاد می کند که در عمل می تواند به صورت تحریم اجرا شود. طبق فصل هفتم منشور، در صورت تهدید علیه صلح و اعمال تجاوز از طرف دولت عضو، شورای امنیت می تواند به منظور تضمین صلح متوسل به عملیات اجرائی شود. اختیار برقراری تحریم های اقتصادی

1. Wilson

اجباری به شورای امنیت واگذار شده است. براساس ماده ۳۹ منشور، زمانی که شورا به این نتیجه برسد که صلح تهدید یا نقض شده و یا عمل تجاوزی صورت گرفته است به تحریم مبادرت می‌کند.

طبق ماده ۴۱ منشور: شورای امنیت می‌تواند تصمیم بگیرد که برای اجرای تصمیمات آن شورا اقداماتی کند که متضمن به کار گرفتن نیروی مسلح نباشد، می‌تواند از اعضای ملل متحد بخواهد که به این اقدامات مبادرت ورزند. این اقدامات ممکن است شامل متوقف ساختن تمام یا قسمتی از روابط اقتصادی و ارتباطات راه‌آهن، دریایی، هوایی، پستی، تلگرافی، رادیویی و سایر وسایل و قطع روابط سیاسی باشد. گرچه این ماده مربوط به اقدامات غیرنظامی است که حیطة آن بسیار وسیع‌تر از تدابیر اقتصادی از قبیل ممنوعیت واردات و صادرات یا مسدود کردن و توقیف دارایی‌های نقدی است و می‌تواند برقراری محدودیت یا متوقف کردن ارتباطات و مبادلات فرهنگی مثل مبادلات دانشگاهی و مراودات ورزشی و نیز قطع مناسبات دیپلماتیک و سیاسی را نیز شامل شود. شورای امنیت به دلیل رقابت میان دو بلوک در دوران جنگ سرد و نیز به دلیل ماهیت درگیری‌ها و مناقشات، توسل محدودتری به تحریم‌ها داشته است. البته به دلیل ماهیت خاص نظام دو قطبی در دوران جنگ سرد و برخورداری دولت‌های بزرگ متعلق به هر یک از دو قطب از حق وتو، اعمال تحریم‌های سازمان ملل معمولاً با مانع برخورد می‌کرد و هیچ یک از دو ابرقدرت اجازه اعمال اقدامات تنبیهی علیه کشورهای هم‌پیمان خود را نمی‌دادند. از این رو در طول جنگ سرد و چهار دهه اولیه عمر خود، سازمان ملل فقط دو بار اقدام به اعمال تحریم در چهارچوب فصل هفتم منشور نمود، یکی نسبت به رودزبای جنوبی و در سال ۱۹۶۶ و دیگر نسبت به آفریقای جنوبی در سال ۱۹۷۷. با پایان جنگ سرد و جایگزین کردن مشارکت میان قدرت‌ها به جای رقابت بین آنها و به دنبال آن افزایش قدرت شورای امنیت سازمان متحد و همچنین تفسیر موسع فصل هفتم منشور ملل متحد تحریم‌های سازمان ملل علیه کشورها به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافت. بنابراین طی این مدت تحریم‌های چندی از جمله علیه عراق، یوگوسلاوی، سومالی، انگولا، لیبی، رونا، لیبیا، هائیتی و سودان و... در سابقه سازمان ملل به ثبت رسیده است.

کارایی سیاسی و کارایی اقتصادی تحریم‌ها

در اینجا باید به دو مفهوم مهم در ادبیات تحریم اشاره کرد یکی، کارایی اقتصادی تحریم به معنای توفیق آن‌ها از دید اقتصادی و دیگری، کارایی سیاسی تحریم به معنای موفقیت آن‌ها در ایجاد واکنش سیاسی مطلوب و مورد نظر که باید بین این دو مفهوم تفاوت قائل شد. کارایی سیاسی نیازمند آن است که تحریم کارایی اقتصادی داشته باشند اما این اثر لزوماً به معنای تضمین موفقیت سیاسی آن‌ها نیست. در خصوص کارایی تحریم‌ها از نظریه بازدارندگی استفاده می‌شود، یعنی باید کشور تحریم‌کننده، کشور تحریم‌شونده را وادار به تغییر رفتار نماید. عده‌ای معتقدند که تحریم‌ها فاقد کارایی هستند. این عده با اشاره به نظریه‌های وابستگی متقابل استدلال می‌کنند که چون احکام بر نظام بین‌المللی است، کشور تحریم‌شونده می‌تواند با توجه به امکانات مختلف در دنیا وابستگی خود را از تحریم نجات دهد. عده‌ای دیگر تحریم‌ها را مؤثر می‌دانند، اما در مورد عامل و عنصر زمانی اختلاف دارند. زمان برای عده‌ای، پدیده‌ای است در جهت تحکیم تحریم، حال آن که عده‌ای دیگر زمان را در جهت مخالف اهداف تحریم می‌دانند (Kim Richard, 1990). یعنی عده‌ای با استفاده از استراتژی حمله غافلگیرانه می‌گویند اگر تحریم در کوتاه مدت نتواند روحیه کشور تحریم‌شونده را تخریب کند، تغییر رفتار انجام نمی‌گیرد. چرا که در دراز مدت انسان‌ها با بدتر شدن وضعیت به طور تدریجی خو می‌گیرند و فقر و کمبود

برایشان عادی می‌شود. حال آن که عده‌ای می‌گویند چنین نیست اگر کشور تحریم‌شونده به مدت طولانی تحت تحریم قرار بگیرد، اقتصاد آن در دراز مدت فلج می‌شود برای مثال (در تحریم داماتو، به نیاز ایران به سرمایه‌گذاری در صنعت نفت اشاره می‌کند که اگر ایران نتواند وسایل مدرن و پیشرفته را جهت حفاری چاه‌ها بدست بیاورد، کشورهای رقیب و همسایه ایران بخصوص عرب‌ها خواهند توانست منابع زیرزمینی مشترک را بهره‌برداری کنند).

کارایی تحریم از دیدگاه اقتصاد سیاسی بین‌المللی

نظریه‌های تحریم جز جدانشدنی ادبیات مربوط به بکارگیری قدرت انحصاری است. تصور بر این است با وجود وابستگی اقتصادی یک کشور به کشور دیگر در صورت قطع این روابط کشور اول آسیب جدی خواهد دید. با وجود این، نظریه وابستگی به دو دسته تقسیم می‌شود دسته اول، آنهایی است که وابستگی اقتصادی را برابر با آسیب‌پذیری می‌داند و بنابراین تأکید می‌کنند که اگر فشار اقتصادی به کشور وابسته وارد شود این کشور در زمینه‌ها دیگر آسیب‌پذیر می‌شود. گروه دیگر کسانی هستند که می‌گویند وابستگی اقتصادی لزوماً به آسیب‌پذیری بخصوص در بُعد اجتماعی منجر نمی‌شود.

تحریم اقتصادی جزئی از مهارت‌های دیپلماتیک است که طی قرون متمادی اعمال شده است. تحریم علاوه بر اهداف معمول، استراتژی قهرآمیز و جایگزین جنگ لحاظ می‌شود. این استراتژی به منظور زمینه‌سازی تغییرات سیاسی و اجتماعی در کشور هدف یا حتی به عنوان مقدمه‌ای برای جنگ اعمال می‌شود (زهرانی، ۱۳۹۳) برای بررسی تأثیر و کارایی تحریم‌ها از منظر اقتصاد سیاسی باید چهار عامل را در نظر گرفت:

۱. اثر یا هزینه تحریم بر کشوری که هدف تحریم قرار گرفته است.

۲. مؤثر بودن تحریم در نیل به اهداف مورد نظر و تأثیر تحریم بر رفتار و ماهیت رژیم تحت تحریم.

۳. مطلوبیت تحریم در نیل به اهداف مورد نظر یعنی هزینه تحمیل شده بر کشور تحت تحریم منهای هزینه اعمال تحریم برای کشور تحریم‌کننده.

۴. مطلوبیت تحریم در مقایسه با سایر ابزارهای موجود

تحریم هنگامی موفق است که اولاً، هزینه سنگین بر کشور تحت تحریم تحمیل نماید ثانیاً، فشار اقتصادی را به فشار سیاسی مؤثر تبدیل کند و تغییرات مورد نظر را در رفتار و یا ماهیت رژیم تحت تحریم بوجود آورد ثالثاً، هزینه‌ای که بر اقتصاد کشور تحت تحریم تحمیل می‌کند به مراتب بیشتر از هزینه آن برای اقتصاد کشور تحریم‌کننده باشد و بالاخره، در مقایسه با سایر ابزارها و سیاست‌های ممکن از مطلوبیت بیشتری برخوردار باشد (Jonge, 2000).

گفتار سوم: روش‌های جایگزین اعتبارات اسنادی در حقوق تجارت بین‌الملل

بنداول: روش‌های جایگزین برای فراهم ساختن تضمین، نقدینگی، منابع مالی و نزدیکی

از آنجا که اعتبارات اسنادی نیازهایی را پاسخ می‌گویند و منافع و مصالحی را برآورده می‌سازد، لذا به عنوان شیوه ارجح پرداخت مقبول افتاده است. تنها در سه صورت اعتبارات اسنادی فایده و اهمیت خود را از دست خواهد داد یا حشو زائد خواهد بود: (۱) در صورتی که نیازهایی که اعتبارات اسنادی پاسخ می‌گویند، دیگر وجود نداشته باشد (۲) در صورتی که راه جایگزینی برای برآورده ساختن این نیازها وجود داشته باشد (به عنوان مثال، از طریق روش پرداخت دیگر) و (۳) در صورتی که اعتبارات اسنادی در محیط الکترونیکی غیر عملی باشد.

تضمین، نقدینگی و نزدیکی در آینده نیز همچون امروز نیاز طرفهای درگیر در تجارت بین‌المللی خواهد بود، لیکن طبیعت اسناد الکترونیک ممکن است گستره این نیازها را تغییر دهد. بنابراین، لازم است سه نیاز تضمین، نقدینگی و نزدیکی را در تجارت الکترونیک مورد ارزیابی قرار دهیم.

تضمین و الکترونیکی شدن اسناد

اصولا تضمین و اطمینانی که اعتبارات اسنادی فراهم می‌آورد شامل تضمین پرداخت ثمن به بایع، اطمینان معقول وارد کننده از دریافت کالای صحیح و سالم منطبق با قرارداد و تضمین بازپرداخت مبلغ اعتبار به بانکهای گشاینده اعتبار، تایید کننده اعتبار و بانک معامله کننده برات است. یکی از دلایل اهمیت تضمین در اعتبارات اسنادی آن است که اسناد کاغذی وقت زیادی می‌خواهد تا صادر شده و انتقال یابد. (Krouner, 2009)

سیستم اعتبارات اسنادی مبتنی بر کاغذ آنچنان کند و آرام است که تا زمان رسیدن اسناد به وارد کننده، اگر کالا قبلا به مقصد نرسیده باشد حداقل در نزدیکی مقصد است. (Bridge, 2012)

چنانچه وارد کننده هنگامی که کالا قبلا به کشورش رسیده از پرداخت ثمن خودداری کند، ممکن است زبان‌های هنگفت و مشکلات سنگینی ایجاد شود. به عنوان مثال، صادر کننده ممکن است برای حمل و بازگرداندن کالا به مبدأ یا تغییر مسیر حمل کالا به محلی دیگر هزینه‌های اضافی متحمل گردد. (Dolan, 1999)

مشکلاتی که صادر کننده در این حال با آن مواجه است به سبب ماهیت حقوقی بارنامه تشدید می‌گردد. دارنده بارنامه متصرف حکمی کالا به شمار می‌رود و حق کنترل (حق در اختیار گرفتن کالا را داراست. (Gorton, 2010) حق کنترل کالا عبارت است از اختیار دادن دستوراتی به متصدی حمل در خصوص اجرای قرارداد حمل، از جمله حق دادن دستوراتی مبنی بر توقف کالای در حال حمل، تخلیه کالا در انبار، تغییر مسیر حمل کالا با دستور تحویل کالا به شخصی غیر از مرسل الیه تعیین شده (Ibid-99)

صادر کننده پس از اینکه بارنامه را برای وارد کننده یا اشخاص دیگری می فرستد، حق کنترل کالا را از دست می دهد. به عبارت دیگر، صادر کننده هنگامی که مطلع می شود وارد کننده از پرداخت ثمن خودداری کرده، از آنجا که دیگر متصرف اسناد نیست، علی القاعده قادر نمی باشد کالای در حال حمل را متوقف کند. (Ibid-99)

برخلاف اسناد کاغذی، اسناد الکترونیکی به سرعت صادر شده و انتقال می یابد. یک بارنامه الکترونیکی اندکی پس از بارگیری کالا بر روی کشتی، می تواند ارسال شده و بلافاصله به دست صادر کننده برسد. صادر کننده می تواند فوراً اسناد را برای وارد کننده یا نماینده وارد کننده فرستاده و ثمن را مطالبه کند و وارد کننده نیز پرداخت ثمن را از طریق انتقال بین المللی اعتبار به انجام رساند. انتقال الکترونیکی بین المللی وجوه نیز به سرعت صورت می گیرد. چنانچه وارد کننده پس از دریافت اسناد حمل از پرداخت ثمن خودداری کند، صادر کننده می تواند پیش از اینکه کشتی از بندر بارگیری حرکت کند یا چنانچه کشتی حرکت کرده پیش از اینکه از بندر بارگیری خیلی دور شود، کالای در حال حمل را متوقف کند. در نتیجه، اسناد الکترونیک تاخیرات حاصل از اسناد کاغذی را کاهش می دهد، تاخیراتی که صادر کنندگان را وادار می نماید خواستار تضمین پرداخت ثمن که از طریق اعتبارات اسنادی فراهم می شود، باشند (Crawford, 2010)

16

تأمین نقدینگی و الکترونیکی شدن اسناد

الگوهای تأمین مالی تجاری در کشورهای توسعه یافته تغییر کرده است. تقاضاهای نقدینگی طرفهای تجاری نیز در پی تغییر در الگوهای تأمین مالی، دگرگون شده است. امروزه صادر کنندگان در کشورهای توسعه یافته به آسانی به تسهیلات اعتباری بلند مدت دسترسی دارند، چنان تسهیلات بلند مدتی که ایشان را قادر می سازد اتکای چندانی به تأمین مالی از طریق بروات یا وثایق بارنامه ها نمایند. (Crawford, 2010)

هزینه تأمین مالی، بانکها را به این سمت و سو سوق داده است که در پرداخت های بین المللی به کار بست روشهای الکترونیکی پرداخت بیشتر تکیه نمایند؛ چه اینکه سیستم های الکترونیکی انتقال بین المللی وجوه، هزینه را کم ماندن پول - یعنی هزینه عدم استفاده از پول در طول مدت فرایند انتقال آن را کاهش می دهد. فن آوری اطلاعات روشهای پرداخت مبتنی بر کاغذ در تجارت بین المللی را به روشهای غیر مادی و غیرقابل المس انتقال ارزش مبدل ساخته است. با فروکاستن پرداخت ارزش در قالبی نمادین و رمزی، پرداخت پول دیگر مستلزم تسلیم فیزیکی اموال مادی نیست، بلکه نیازمند انتقال داده ها و ارسال پیامها است. در واقع، پرداختها به شکل حسابها و اعداد و ارقامی که در دفاتر بانک ها درج می شود، در آمده است و این امر نیاز به پول نقد و نقدینگی را که تاکنون توسط اعتبارات اسنادی فراهم می شد، کاهش می دهد. (Maduegbuna, 2010)

هر قدر هم که روشهای پرداخت غیر مادی شود، باز بانکها به منظور دادن منابع مالی به مشتریانی که پول ندارند، حسابها و اعداد و ارقام را به طور دلخواهانه در دفاتر ثبت نخواهند کرد. اگرچه اغلب پرداخت های بین بانک ها از طریق ثبت در ستون بدهی و بستانکاری دفتر کل به انجام می رسد، لیکن نظام بانکداری نیازمند تهاتر و تسویه بدهی های بین بانکی می باشد.

نزدیکی و عصر تجارت الکترونیک

از آنجا که فناوری، نظام های اقتصادی جهان را جهانی می کند نیاز به نزدیکی، دارای اهمیت کمتری می گردد. دروازه بازارهای جهانی به سرعت در حال گشودن است. شبکه های اطلاع رسانی بین المللی با سرعتی زیاد در حال همگانی شدن و یکپارچگی است و اطلاعات راجع به کشورها و شرکتهای خارجی بیش از پیش دست یافتنی است. «دهکده جهانی»، آنچنان که گاهی بر کره ارض اطلاق می گردد، همچنان در حال کوچک تر شدن است. رقابت بین المللی، تولید کنندگان بزرگ را به ثبت شرکت های فرعی یا تاسیس مراکز توزیع در کشورهای خارجی ای که مقصد اصلی محصولات صادراتی آنهاست، واداشته و بانکها به نحو روزافزونی در حال تاسیس بانکهای وابسته یا حداقل شعب در کشورهای خارجی هستند. مؤسسه های حقوقی و مالی نیز از طریق ادغام، در حال پیوستن و الحاق به همتابان خارجی خود هستند یا چنانچه شرایط اجازه دهد. در حال تاسیس شعب خود در خارج از کشور می باشند. دسترسی و رجوع به دادگاههای خارجی آسان تر می گردد. این پیشرفتهای نیاز طرفهای یک قرارداد تجاری به وجود یک شخص نزدیک و در دسترس را که در صورت عدم پرداخت ثمن بتوان علیه وی اقامه دعوا کرد، کاهش می دهد. طرفهای تجاری قادرند. اطلاعات راجع به وضع اعتباری یا شهرت یکدیگر را پیش از اینکه با هم معامله نمایند، جستجو و تحصیل کنند. اقامه دعوا در خارج، در صورت لزوم، دیگر همچون سابق امری دشوار، پرهزینه و وقت گیر نیست، زیرا که وکلای یک طرف تجاری می توانند همکاران خود در خارج از کشور را استخدام کرده تا دعاوی را پیگیری نمایند. معهذا، چنانچه لازم باشد در خارج از کشور اتیان شهادت شهود به عنوان دلیل ارائه گردد همراه با هزینه، دشواری و زحمت خواهد بود (Heinrich, 2012)

17

بند دوم: روش های جایگزینی برای فراهم ساختن تضمین، نقدینگی، منابع مالی

چنانچه تضمین، نقدینگی و نزدیکی مورد نیاز به وسیله یا به همراه شیوه های پرداختی به جز اعتبارات اسنادی فراهم آید، دیگر چه بسا اعتبارات اسنادی زائد و بی فایده شود. برآورده ساختن این نیازها توسط روشهای دیگری به جز اعتبارات اسنادی، لزوما اعتبارات اسنادی را مکانیسمی زائد نمی نماید. عامل هزینه دارای اهمیت است و چنانچه شیوه های دیگر پرداخت پرهزینه تر از مکانیسم اعتبارات اسنادی باشد، اعتبارات اسنادی ترجیح داده خواهد شد و همچنان محلی از اعراب خواهد داشت.

الف- حساب تضمینی (حساب امانی)

طرف های تجاری ممکن است حسایی امانی ای را افتتاح کنند که وارد کننده، ثمن قرارداد را به آن حساب واریز کند. صادر کننده مبیع را ارسال و اسناد لازم را برای وارد کننده می فرستد و وی نیز مطابقت اسناد را مورد بررسی قرار می دهد. چنانچه وارد کننده مطابقت استاد را احراز کرد و پذیرفت، وجوه (موجود در این حساب) به صادر کننده تأدیه می شود. به منظور جلوگیری از اینکه وارد کننده یا صادر کننده به طور یک جانبه از این حساب برداشت کنند، برای برداشت وجه، اجازه هر دو طرف باید لازم دانسته شود یا اینکه بانک باید به عنوان حافظ وجه و امین هر دو طرف عمل کند. در فرض اخیر، بانک برای پرداخت ثمن به صادر کننده باید اجازه قبلی وارد کننده را داشته باشد، بدون اینکه لازم باشد پس از اینکه استاد مقرر تسلیم شده توسط صادر کننده مورد پذیرش وارد کننده قرار گرفت، بانک مجدد از وارد کننده اخذ اجازه نماید. در فرض نخست، بانک نیز اسناد را بررسی نموده و در خصوص اینکه آیا اسناد شرایط لازم برای پرداخت وجه را احراز نموده اند یا خیر نظر مستقل خود را اعلام خواهد کرد.

مشکلات روشن و آشکاری در خصوص شیوه حساب تضمینی مطرح است. اولاً، این شیوه، نقدینگی و منابع مالی برای وارد کننده فراهم نمی آورد، زیرا در این روش لازم است مبلغی پول در حساب تضمینی سپرده شود. واردکنندگان غالباً تا زمانی که کشتی حامل کالا به مقصد نرسیده، ثمن را به بانکشان باز پرداخت نمی کنند و گاهی حتی بعد از این زمان باز پرداخت ثمن صورت می گیرد. سپردن ثمن قرارداد در یک حساب بانکی پیش از ارسال کالا بدین معنا است که وارد کننده در دوره زمانی مورد نظر، خود را از استفاده از پول محروم کرده است که این امر مترادف با تحمل هزینه هنگفتی است. (Bailey, 1940)

ب- تعهدات بانکی

تعهد بانکی در این مقام عبارت است از هر قراردادی که براساس آن یک بانک، شرکت بیمه یا موسسه مالی و اعتباری دیگری تعهد می نماید تحت شرایط معینی ثمن را به صادر کننده پرداخت کند. تعهد بانکی ممکن است اشکال مختلفی به خود بگیرد. تعهد برحسب نوع خود ممکن است به شکل ضمانت بانکی، ضمانت نامه حسن اجرای قرارداد با اعتبارنامه تضمینی باشد. این ابزارها برای طرفین، آثار و کارکردهای متفاوتی دارد. این ابزارها به اختصار توضیح داده می شود و پس از آن قابلیت و شایستگی این ابزارها جهت جایگزینی اعتبارات اسنادی مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت.

ج- ضمانت بانکی (ضمانت نامه بانکی)

در نظام حقوقی کامن لا عقد ضمان را می توان به عنوان قراردادی فرعی تعریف کرد که به موجب آن ضامن تعهد می کند برای دین اصلی موجود یا مورد نظر، قصور در انجام، یا سوء اجرای تعهد شخص دیگری (مضمون عنه) در مقابل مضمون له پاسخگو باشد. ضمانت نامه بانکی تعهدی است از سوی یک بانک، شرکت بیمه یا موسسه مالی و اعتباری دیگری مبنی بر پرداخت مبلغی قابل محاسبه به صادر کننده، اگر وارد کننده از پرداخت ثمن خودداری کند. به موجب این قرارداد، تعهد ضامن مبنی بر پرداخت ثمن مادامی که وارد کننده از پرداخت خودداری نکرده، ایجاد نمی شود. (Halsbury's Laws of England, 1993)

در فرض عادی، وارد کننده خود شخصاً در برابر صادر کننده تعهد خواهد کرد ثمن را بپردازد و با دادن ضمانت نامه بانکی این تعهد را مستحکم خواهد نمود. صادر کننده با ارسال کالا، اسناد حمل را برای وارد کننده ارسال خواهد کرد و عنداللزوم یک رونوشت از آن را برای بانکی که ضمانت داده می فرستد. وارد کننده مطابقت اسناد را چک می نماید. در صورت احراز مطابقت اسناد، وارد کننده مستقیماً از طریق انتقال الکترونیکی اعتبار با شیوه پرداخت مورد توافق دیگری ثمن را خواهد پرداخت. اگر وارد کننده از پرداخت ثمن خودداری کند یا صریحاً پرداخت ثمن را مردود اعلام کند، صادر کننده جهت مطالبه و پرداخت ثمن سراغ موسسه ضامن خواهد رفت، بنابراین، ضمانت نامه بانکی وثیقه و تعهدی فرعی در کنار قرارداد اصلی است.

د- ضمانت نامه های حسن اجرای قرارداد

ضمانت نامه حسن اجرای قرارداد سندی است مبنی بر تعهد به پرداخت مبلغی پول. ضمانت نامه حسن اجرای قرارداد داد که از سوی یک بانک یا شرکت بیمه صادر می شود، سند مهر و لاک شده ای است که مبین تعهد بانک یا یک شرکت بیمه، دایر بر پرداخت مبلغی مقرر به ذی نفع به صرف مطالبه یا با احراز شرایط مشخصی می باشد. (Perrignon, 1991)

ضمانت نامه های حسن اجرای قرارداد ممکن است « اسنادی » یا « ساده باشند. ضمانت نامه اسنادی متضمن تعهد بی قید و شرط پرداخت مبلغ مقرر به مجرد ارائه اسنادی از سوی ذی نفع است که این اسناد معمولاً اظهاریه تحقق قصور از سوی متعهد اصلی یا رای دادگاه با رای داوری می باشد. ضمانت نامه حسن اجرای قرارداد از نوع « ساده » یا « باز » ممکن است « مشروط » یا « به صرف درخواست که ضمانت نامه اولین در خواسته یا ضمانت نامه عندالمطالبه » نیز نامیده می شود، باشد. در ضمانت نامه مشروط، تعهد پرداخت وجه الضمان با قصور متعهد اصلی در اجرای قرارداد خود با ذینفع قابلیت اجرا می یابد. ضمانت نامه مشروط شبیه ضمانت بانکی که در بالا مورد بحث قرار گرفت، می باشد. معهداً، ضمانت نامه ها استاد مهر و موم شده هستند، در حالی که ضمانتها لزوماً مهر و موم شده نیست. از سوی دیگر، ضمانت نامه به صرف درخواست، تعهدی بی قید و شرط مبنی بر پرداخت مبلغ مقرر، عندالمطالبه است بدون اینکه نیاز به ارائه دلیل با وجود شرایطی باشد. این نوع ضمانت نامه صرفاً با ارائه درخواست قابل اجرا می گردد.

ذ - اعتبارنامه تضمینی (اعتبار اسنادی تضمینی)

اعتبارنامه تضمینی عبارت است از تعهد بانک به پرداخت مبلغی معین به ذی نفع به مجرد ارائه اسناد مقرر از سوی وی. در اعتبارنامه تضمینی، اسنادی که پرداخت یا در مورد برات وعده دار قبولی در قبال آنها به عمل می آید، مشخص می شود. این اسناد را می توان از یک اظهارنامه عادی مطالبه از سوی ذی نفع، اظهارنامه ذی نفع دایر به اینکه مبلغ برات سررسید شده با یک گواهی که به امضای شخص ثالث رسیده تا یک رای داوری با رای دادگاه که احتمالاً با اسناد دیگری همراه است دسته بندی کرد. شایان ذکر است که تعهد بانک دایر بر پرداخت به موجب اعتبارنامه تضمینی، تعهدی اصلی برعهده بانک ایجاد می کند که مستقل از تعهد پایه است، هر چند که این تعهد منوط به قصور از سوی متعهد اصلی است.

اعتبارنامه تضمینی به نحوی مشابه با ضمانت نامه حسن اجرای قرارداد با ضمانت نامه بانکی عمل می کند. در واقع، اعتبارنامه های تضمینی معادل و هم ردیف آمریکایی ضمانت نامه های بانکی و ضمانت نامه های حسن اجرای قرارداد است و حيله ای است که به منظور دور زدن این منع قانونی که بانکهای دارای مجوز از دولت فدرال ایالات متحده، ممنوع از ضمانت کردن هستند، طراحی شده است. اعتبارنامه های تضمینی، به رغم منشأ خود، مورد استقبال جهانی قرار گرفته و در سطح بین المللی مورد استفاده است (McGuinness, 1992)

بند سوم: روش های در حال ظهور پرداخت الکترونیکی

با وجود اینکه پرداخت در قراردادهای تجاری بین المللی هم اکنون مستلزم استفاده از روشهای سنتی می باشد، اما کاملاً محتمل است که شیوه های الکترونیکی پرداخت که فعلاً نابالغ است با روشهایی که هم اکنون برای پرداختهای جزئی در معاملات الکترونیک مورد استفاده است، به تدریج تکامل یافته و جایگزین روشهای سنتی پرداخت گردد. تجارت الکترونیک، نظام بانکداری را نگران بروز تغییری بنیادین کرده و استعداد بالقوه فراوانی دارد که روشهای پرداخت را از پایه و اساس دگرگون نماید. روشهای جدید یا پیشنهاد شده پرداخت الکترونیکی حاکی از ورود گسترده فراهم کنندگان پول الکترونیکی به بخش مالی است. از آنجا که روشهای الکترونیکی پرداخت هنوز در حال تکامل است، لذا ماهیت، شکل و مکانیسم نظامهای پولی ای که ممکن است جایگزین روشهای سنتی پرداخت در معاملات تجاری شود، مسائلی است که تنها آینده آنها را مشخص خواهد کرد. با وجود این، لازم است بعضی از اشکال موجود

پرداخت الکترونیکی در معاملات خرد که استعداد آن را دارند که تکامل یافته و جایگزین روشهای سنتی پرداخت در معاملات کلان گردند، در اینجا مورد اشاره قرار گیرد.

الف- پول الکترونیکی

اصطلاحات گوناگونی از قبیل «پول الکترونیکی»، «پول دیجیتالی»، «سکه دیجیتالی» و «پول مجازی»، غالباً با اوصاف مختلفی، به منظور توصیف این نوع پول استعمال می شود. در اینجا اصطلاح «پول الکترونیکی» به کار گرفته می شود تا ناقل های الکترونیکی را توصیف نماید که برای دادن دستورات، بدهکار یا بستانکار کردن یک حساب یا به عنوان دلیلی بر اجرای قراردادهای اعطای اعتبار که منعقد شده، به کار گرفته می شود. ناشر (صادر کننده) پول الکترونیکی که ممکن است بانک یا غیربانک باشد، پول الکترونیکی را که با استفاده از کلید خصوصی خود، «امضا» یا «رمزنگاری» یا «تصدیق کرده، صادر خواهد کرد. پیام، شامل هویت ناشر، نشانی الکترونیکی او، مبلغ پول، شماره سریال آن و تاریخ انقضا خواهد بود. به علاوه، ناشر فهرستهایی را نگاهداری خواهد کرد تا اطمینان حاصل شود که پول الکترونیکی دو بار خروج نشود.

مشتری ای که خواستار دریافت پول الکترونیکی است درخواستی را که با استفاده از کلید خصوصی مشتری مزبور رمز گذاری شده برای ناشر می فرستد. ناشر پیام رسیده را با استفاده از کلید عمومی متعلق به مشتری که در فهرست کلیدهای عمومی موجود است، رمزگشایی می نماید تا صحت و اصالت آن را احراز و برای مشتری، پول الکترونیکی رمزدار صادر کند.

ب- چکهای الکترونیکی (دیجیتالی)

با استفاده از تکنیک های مشابه با آنچه در پول الکترونیکی مورد استفاده است، می توان چکها و بروات الکترونیکی را، از طریق سامانه های الکترونیکی ارسال کرد. پیام چک الکترونیکی حاوی همان اطلاعاتی است که بر روی چک کاغذی دیده می شود و به طور دیجیتالی امضا می گردد. چک الکترونیکی برای گیرنده وجه محال له) فرستاده می شود. هنگامی که بانک محال له، مبلغ چک را برای محال له وصول کرد روی چک خط می کشد و با استفاده از کلید خصوصی صادر کننده چک، چک را رمزنگاری می کند تا دلیلی بر پرداخت چک فراهم شود.

ج- کارتهای هوشمند (اسمارت کارت)

کارتهای هوشمند دارای انواع گوناگونی است و می تواند برای مقاصد مختلفی مورد استفاده قرار گیرد. کارت هوشمند معمولاً دارای یک تراشه ریزپردازنده است که می تواند اطلاعات را در خود ذخیره کند. کارت هوشمند معمولاً برای انتقال تنه حسابها مورد استفاده قرار می گیرد. این کارتها می تواند برای پرداختهای اعتباری نیز مورد استفاده قرار گیرد یا اینکه به شکل ژتون های دارای ارزش معینی باشد که مبلغ آن قبلاً پرداخت شده و به صورت اطلاعاتی در آن ذخیره شده است و این ارزش می تواند بین کاربران این سیستمها نقل و انتقال یابد. با استعمال کارت، ارزش ذخیره شده در کارت از یک طرف به طرف دیگر انتقال می یابد یا به عبارت دیگر، یک طرف بدهکار و طرف دیگر بستانکار می شود.

د- انتقال بین المللی الکترونیکی اعتبار

انتقال بین المللی اعتبار با توجه به اهمیتی که در پرداختهای بین المللی امروز داراست و با عنایت به قابلیت استفاده از آن در خارج از نظام بانکی در اینجا شایسته بررسی اجمالی است. امروزه حجم عمده تهاوت و تسویه بین بانکی در اسناد کامپیوتری شده بانکها یافت می شود. سامانه های جدید الکترونیکی بین المللی امکانات و فرصتهای نوینی را در اختیار شیوه های پرداخت جهانی قرار می دهد. این سامانه های الکترونیکی با ممکن نمودن ایجاد روابط موردی و موقت بین هر دو بانکی که در کشورهای توسعه یافته قرار دارد، اهمیت و ارزش روابط دیرینه، بین بانکهای کارگزار شناخته شده را کاهش می دهد. (نجفی، ۱۳۹۶)

نتیجه گیری

پیدایش اسناد تجاری حاصل پاسخگویی بشر به نیازهای تجاری و بازرگانی است. در تجارت بین المللی یکی از دغدغه های مهم خریدار و فروشنده نحوه و روش پرداخت است، اعتبارات اسنادی به دلیل ویژگی های خاص خود یکی از متداول ترین روش های پرداخت در معاملات بین المللی است ۱- در حقوق اعتبارات اسنادی، استاد، اعمال و تعهدات لازم و ایجاد شونده یا تحقق یافته برخوردار از ویژگی ها و مکانیسم اختصاصی می باشند که می بایست ابتدا در فرایند حقوق منتخب حاکم بر آنها ملاحظه شود. در اصل استقلال اسنادی و رعایت دقیق مفاد اسناد بر اعتبارات اسنادی حاکم است. بطور خلاصه در تشریح اصل استقلال اعتبار اسنادی باید گفت، بر اساس این اصل اعتبار با توجه به ماهیت خود معامله ای جدا از معامله پایه است، و پرداخت به وسیله گشاینده صرفا بر مبنای تعیین مطابقت اسناد ارائه شده با شرایط و ضوابط مشخص شده در اعتبار رو بدون رجوع به اجرای قرارداد پایه از سوی ذینفع انجام می شود ۲- مهمترین استثنای وارد بر اصل استقلال ممنوعیت گشاینده اعتبار از استناد به ایرادات، دفاعیات و اداهای ناشی از معامله مبنا یا قرارداد گشایش اعتبار در مقابل ذینفع اعتبار است. بانک متعهد بر اساس اعتبار نمی تواند به ایرادات و دفاعیاتی توسل جوید که طرفین معامله پایه در برابر یکدیگر از آن بهره مند می باشند. انحلال قرارداد پایه یا انحلال قرارداد گشایش اعتبار در اثر فسخ، انفساخ یا اقاله، به خودی خود سبب انحلال رابطه اعتبار اسنادی به معنای خاص نمی شود. ۳- اصل استقلال پذیرفته شده در خصوص اعتبارات اسنادی شباهت زیادی به اصل تجریدی در خصوص اسناد بروانی دارد. چرا که در هر دو مورد تعهد ایجاد شده در نتیجه صدور سند از تعهد ایجاد شده در نتیجه انعقاد معامله پایه و مبنا جدا و مستقل است و طرفین هر دو سند اصولا در دعوی ایجاد شده در خصوص معامله پایه درگیر نمی شوند و نیز تعهد ایجاد شده در نتیجه اسناد، مطلق بوده و از هر ایرادی مبری است. ۴- مطابق اصل انطباق دقیق استاد با شروط اعتبار، هریک از طرفین معامله اعتبار اسنادی که بخواهد مبلغ اعتبار را دریافت کند ملزم است استاد منطبق با اعتبار ارائه نماید. این اصل برای حمایت از متقاضی اعتبار طراحی شده است. رعایت این اصل از سوی بانک پرداخت کننده وجه اعتباری به میزان قابل توجهی امکان عدم اجرا و اجرای ناقص تعهدات ناشی از قرارداد مبنای اعتبار اسنادی را کاهش می دهد ۵- در اعتبارات اسنادی همچون اسناد تجاری، اهم توجه به شکل و ظاهر و فرمالیته های مربوط به اسناد و مدارک معطوف است و شرایط و ویژگی های شکلی و اطلاق و جزمیت آنها بیشتر مورد توجه قرار می گیرد، در اعتبارات اسنادی همچون سایر اسناد تجاری بحث جالب توجهی که مطرح می باشد عبارت است از تمایز حقوق عینی و دینی در یک روند هدایت شونده به طرف قبول و پذیرش حق عینی برای ذینفع اعتبار نسبت به آن از یک طرف و برای دارندگان و متصرفین اسناد و مدارک از طرف

دیگر می باشد. ۶- حقوق اعتبارات اسنادی همچون حقوق اسناد تجاری برخوردار و بهره مند از ویژگی قابل توجه مصونیت اسناد و اعمال یا عملیات اجرا شده بر روی آنها از ناحیه مسئولین و ضامنین درگیر نسبت به دارنده می باشد. هیچ یک از متعهدین و ضامنین نمی توانند به منظور میرا دانستن خود یا سرپیچی از ایفای تعهد خود در مقابل دارنده سند، متوسل به عیوب و ایرادات و استثنائات و طرح خدشه راجع به روابط و عملیات یا عیوب مراحل مختلف صدور یا انتقال و ... شوند. ۷- با این حال اجرای اعتبار نامه ممکن است با ممانعت حکومتها (مثلا در شرایط تحریم یا وضع قوانین) همچنین ممکن است بر اثر بلایای طبیعی یا جنگ متوقف شود.

گاهی کشورها دچار تحریم هایی از جانب کشورهای قدرتمند می شوند. تحریم های مالی شورای امنیت سازمان ملل علیه بانکهای ایرانی، در کنار تحریمهای یک جانبه آمریکا و اتحادیه اروپا که در برگیرنده تحریم اشخاص، شرکت ها، بانک ها و مسدود سازی دارایی ها و اموال آنها و نیز تحریم روابط مالی و انتقال وجه و غیره است، روند اعتبارات اسنادی را مختل می سازد. اعتبارات اسنادی به عنوان متداول ترین روش پرداخت در تجارت بین الملل با وساطت بانکها صورت می گیرد و مستلزم روابط بین بانکی می باشد. تحریم های اقتصادی شکل گرفته روابط بانکی ایران را به شدت محدود یا ممنوع نموده است و از این طریق به گونه ای مستقیم و غیر مستقیم، اعتبارات اسنادی را به طور جدی متأثر ساخته است. نداشتن پشتوانه بانکی محدودیت های جدی برای صاحبان صنعت، مدیران بازرگانی و دست اندرکاران واردات و صادرات کالا ایجاد کرده است. در فقدان پشتوانه بانکی، بازرگانان مجبور به مقابله از طریق گشایش اعتبار از طریق واسطه ها و دلالان در کشورهای ثالث شدند. همچنین استفاده از روش هایی به جز اعتبارات اسنادی مانند پرداخت نقدی و امثال آن مطرح می شود که این امر افزایش هزینه و طولانی تر شدن روند پرداخت را در پی خواهد داشت.

منابع

- شاکری، گیتی، ۱۳۹۳، معاونت بررسی های اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی، ص ۷
- لنگریچ - رینهارد، ۱۳۹۰. اعتبارات اسنادی در حقوق تجارت بین الملل ترجمه سعید حسنی، مسعود شوقی سرخوش. میزان، ص ۱۰-۵
- زمانی فراهانی مجتبی. ۱۳۸۵. اعتبارات اسنادی و مسائل بانکی. ترمه، ص ۶
- علیزاده مسعود. ۱۳۹۵. گام به گام با اعتبارات اسنادی. جاودانه، جنگل، ص ۷
- خیری زاده فاطمه، جبّاری پروانه زمانی. ۱۳۹۶. بررسی اعتبارات اسنادی و اصول حاکم بر آن. کنفرانس پژوهش های نوین ایران و جهان در مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم انسانی، ص ۴-۵
- معین، محمد، ۱۳۹۴، فرهنگ معین، انتشارات بهزاد، ص ۱۹۷
- جعفر لنگرودی، ۱۳۹۵، ترمینولوژی حقوق، تهران گنج دانش، ص ۱۳۹۷-
- عزیزنژاد، صمد و نورانی، سیدمحمد رضا، (۱۳۸۱)، "بررسی آثار تحریم بر اقتصاد ایران با تأکید بر تجارت خارجی"، مجله مجلس و پژوهش، سال ۱۶، شماره ۶۱، ص ۲۴

- حدادی، مهدی، (۱۳۸۳)، "تحریم های بین المللی، ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرایی بین المللی"، اندیشه های حقوقی، شماره ۳، ص ۱۱۰
- خرازی، کمال، (۱۳۷۴)، "تحولات مربوط به سیستم امنیت دسته جمعی در دوره ی بعد از جنگ سرد"، تحقیقات حقوقی، شماره ۱۵، ص ۲۱۹
- ظریف، محمدجواد و سعید میرزایی، (۱۳۸۱)، "تحریم های یک جانبه آمریکا علیه ایران"، فصلنامه سیاست خارجی، سال یازدهم، شماره ۱، ص ۹۳
- خضری، محمد، ۱۳۹۵، پیامدهای تحریم اقتصادی ایران و راه های مقابله با آن، تهران: انتشارات پژوهشگده راهبردی
- ظریف، محمدجواد و سعید میرزایی، (۱۳۸۱)، "تحریم های یک جانبه آمریکا علیه ایران"، فصلنامه سیاست خارجی، سال یازدهم، شماره ۱، ص ۹۳، ص ۹۰
- امام، فرید، ۱۳۹۴، حقوق سرمایه گذاری خارجی در ایران، تهران انتشارات یلدا، ص ۲۹
- زمانی فراهانی مجتبی. ۱۳۸۵. اعتبارات اسنادی و مسائل بانکی. ترمه، ص ۲۰
- خیری زاده فاطمه، جباری پروانه زمانی. ۱۳۹۶. بررسی اعتبارات اسنادی و اصول حاکم بر آن. کنفرانس پژوهش های نوین ایران و جهان در مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم انسانی، ص ۸-۷
- براتی دارانی، علی اکبر، (۱۳۷۴)، تحریم اقتصادی در چارچوب منشور سازمان ملل متحد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، ص ۱
- ممتاز، جمشید، ۱۳۹۴، ایران و حقوق بین المللی، تهران: انتشارات دادگستر، ص ۲۲۰
- شایگان، فریده، ۱۳۹۲، شورای امنیت سازمان ملل متحد و مفهوم صلح و امنیت بین المللی، تهران: انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ص ۱۰
- شایگان، فریده، ۱۳۹۲، شورای امنیت سازمان ملل متحد و مفهوم صلح و امنیت بین المللی، تهران: انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ص ۱۰
- ممتاز، جمشید، ۱۳۹۴، ایران و حقوق بین المللی، تهران: انتشارات دادگستر، ص ۶۴
- داکسی، مارگارت، ۱۳۹۰، تحریم های بین المللی، درس های از تجربیات گذشته، ترجمه شهرام پیشگاری، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ص ۱۹۵
- زهرانی، مصطفی، ۱۳۹۳، نظریه های تحریم اقتصادی، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه، ص ۱۹
- نجفی تیره شبانکاره سبلان، محمدتقی رضایی. ۱۳۹۶. روش های جایگزین اعتبارات اسنادی در نظام حقوق تجارت بین الملل. اولین کنفرانس پژوهش در فقه، حقوق و علوم اسلامی، ص ۱۵-۱۰

- Lars Gorton et al., Ship brokering and Chartering Practice 55 (2010).
- Bradley Crawford, Paper Presentation on the UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers, International Trade Law Conference at Canberra, Austl. 103, 105 (October 18-19,(2010) (unpublished manuscript, of file with author).
- Maduegbuna, Effects of Electronic Banking Techniques, supra note 10, at 340.
- Maduegbuna, Effects of Electronic Banking Techniques, supra note 10, at 340; Rowbotham, supra note 114, at 39.
- Benjamin Geva, International Funds Transfers- Performance by Wire Payment, 4 Banking & Fin. L. Rev. 111, 112 (2008).
- Gregor C. Heinrich, Funds Transfers, Payments, and Payments Systems-International Initiatives Towards Legal Harmonisation, 28 Int'l Law. 787 (2012)
- T.D. Bailey Sons & Co. v. Ross T. Smith & Co., 56 T.L.R. 825, 828 - 29 (H.L. 1940)
- 20 Halsbury's Laws of England 101 (4 th ed. 1993).
- Richard Perrignon, Performance Bonds and Standby Letters of Credit: The Australian Experience, 2 J. Banking & Fin. L. & Prac. 158 (1991).
- Kevin P. McGuiness, The Law of Guarantee: A Treatise on Guarantee, Indemnity and the Standby th Cir. 1992).⁵Letter of Credit § 12./40, at 384 (1986); Border Nat'l Bank v. Am. Nat'l Bank 282 F. 73 (Akindemowo, supra note 180, at 479.